

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

2	6	6	3
---	---	---	---

Exam. Code :

0	3	0	8
---	---	---	---

Master of Arts (Economics) 2nd Semester

1059

CONTEMPORARY ISSUES IN INDIAN ECONOMY-II

Paper : MAECO-202 (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— (1) There are **four** units, attempt **five** questions in all.

(2) Q. No. **I** is compulsory, answer any **10** parts.

(2×10=20)

(3) Attempt **one** question from each of the **four** units.

(15×4=60).

I. Attempt any **ten** parts from the following :

(i) Mention fast growing segments of services sector

(ii) Explain meaning and types of infrastructure

(iii) What is meant by PPP ?

(iv) Depict the broad structure of Financial sector.

(v) Bring out two problems of SEZ.

(vi) What do you know about SEBI ?

(vii) What are NBFIs ?

- (viii) Define Fiscal deficit and Primary deficit.
- (ix) Differentiate between public debt and public borrowing.
- (x) How will you explain Non-development expenditure ?
- (xi) What are the targets of FRBM Act ?
- (xii) What is meant by Green field FDI ?
- (xiii) What do you understand by convertibility of rupee ?
- (xiv) What do you know about Agreement on Agriculture ?
- (xv) Mention any two features of post-reforms Trade policy.

UNIT—I

- II. (a) Elaborate on the growth of services sector in India.
- (b) Analyse the government's strategy on infrastructural development in India.
- III. What is Competition Policy ? Write a detailed note on its significance in the liberalised times.

UNIT—II

- IV. (a) Discuss structural changes in Financial system in India.
- (b) Explain Financial sector reforms undertaken since 1991.
- V. Discuss causes of backwardness, and problems of capital market in India and reforms undertaken for improvement.

UNIT—III

- VI. Describe Fiscal deficits in Central and State finances of India with special reference to post-reforms period.

- VII. Write a detailed note on Budget Management Act, 2003 highlighting its role in deficit curtailment.

UNIT—IV

- VIII. Discuss the trends in FDI in India. Evaluate government policy on FDI since independence.
- IX. Analyse the impact of WTO on Indian Economy and discuss in brief major issues India is fighting for (in recent ministerial meets).

(हिन्दी माध्यम)

- नोट :— (1) चार यूनिटें दी गई हैं, कुल पांच प्रश्न करें।
(2) प्रश्न संख्या I अनिवार्य है, कोई 10 भाग करें। ($2 \times 10 = 20$)
(3) चार यूनिटों में प्रत्येक में से एक प्रश्न करें। ($15 \times 4 = 60$)

I. निम्नलिखित में से कोई 10 भाग करें :—

- (i) सेवा क्षेत्र के तेजी से बढ़ते क्षेत्रों का उल्लेख करें।
- (ii) बुनियादी ढांचे के अर्थ और प्रकारों की व्याख्या करें।
- (iii) पी.पी.पी. से क्या अभिप्राय है ?
- (iv) वित्तीय क्षेत्र की व्यापक संरचना को चित्रित करें।
- (v) सेज की दो समस्याओं को स्पष्ट करें।
- (vi) सेबी के बारे में आप क्या जानते हैं ?
- (vii) एन.बी.एफ.आई. क्या हैं ?
- (viii) राजकोषीय घाटे और प्राथमिक घाटे को परिभाषित करें।

- (ix) सार्वजनिक ऋण और सार्वजनिक उधार के बीच अंतर स्पष्ट करें।
- (x) आप गैर-विकास व्यय की व्याख्या कैसे करेंगे ?
- (xi) एफ.आर.बी.एम. (FRBM) अधिनियम के लक्ष्य क्या हैं ?
- (xii) ग्रीन फील्ड एफ.डी.आई. (FDI) से क्या अभिप्राय है ?
- (xiii) रुपये की परिवर्तनीयता से आप क्या समझते हैं ?
- (xiv) कृषि के समझौते के बारे में आप क्या जानते हैं ?
- (xv) सुधार के बाद व्यापार नीति की किन्हीं दो विशेषताओं का उल्लेख करें।

यूनिट—I

- II. (क) भारत में सेवा क्षेत्र के विकास पर विस्तार से लिखें।
(ख) भारत में ढांचागत विकास पर सरकार की रणनीति का विश्लेषण करें।
- III. प्रतिस्पर्धा नीति क्या है ? उदारीकृत समय में इसके महत्व पर एक विस्तृत नोट लिखें।

यूनिट—II

- IV. (क) भारत में वित्तीय प्रणाली में संरचनात्मक परिवर्तनों पर चर्चा करें।
(ख) 1991 के बाद वित्तीय क्षेत्र में किए गए सुधारों की व्याख्या कीजिए।
- V. भारत में पूँजी बाजार के पिछड़ेपन के कारणों तथा समस्याओं तथा उन्नति के लिए किए गए सुधारों की चर्चा करें।

यूनिट—III

- VI. सुधार के बाद की अवधि के विशेष संदर्भ के साथ भारत के केंद्र और राज्य वित्त में राजकोषीय घाटे का वर्णन करें।
- VII. घाटे की काँट-छाँट में इसकी भूमिका को उजागर करते हुए, बजट प्रबंधन अधिनियम, 2003 पर विस्तारपूर्वक नोट लिखें।

- VIII. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਐਫ.ਡੀ.ਆਈ. ਕੇ ਰੁਜ਼ਾਨੇਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੇਂ। ਸੁਵਤੰਤਰਤਾ ਕੇ ਬਾਦ ਸੇ ਐਫ. ਡੀ.ਆਈ. ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਨੀਤੀ ਕਾ ਸੂਲ੍ਯਾਂਕਨ ਕਰੇਂ।
- IX. ਭਾਰਤੀਯ ਅਰਥਵ੍ਯਵਸਥਾ ਪਰ ਡਬਲ੍ਯੂ.ਟੀ.ਓ. ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੇਂ ਔਰ ਮੁਖ੍ਯ ਮੁਦ੍ਦੇ (ਹਾਲਿਯਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਯ ਬੈਠਕੋਂ ਮੇਂ) ਜਿਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਲੜ ਰਹਾ ਹੈ ਤਨਕੀ ਸੰਖਿਪਤ ਚਰਚਾ ਕਰੇਂ।

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

- ਨੋਟ :— (1) ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
- (2) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ I ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਸ ਭਾਗ ਕਰੋ। ($2 \times 10 = 20$)
- (3) ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ($15 \times 4 = 60$)
- I. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਭਾਗ ਕਰੋ :
- ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।
 - ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
 - ਵਿੱਤੀ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸੰਰਚਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
 - ਐਸ.ਈ.ਜ਼ੇਡ. ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਿਖੋ।
 - ਤੁਸੀਂ ਸੇਬੀ (SEBI) ਬਾਰੇ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
 - ਐਨ.ਬੀ.ਐਫ.ਆਈ. ਕੀ ਹਨ ?
 - ਵਿੱਤੀ ਘਾਟੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

- (ix) ਜਨਤਕ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਉਧਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
- (x) ਤੁਸੀਂ ਗੈਰ-ਵਿਕਾਸ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ ?
- (xi) ਐਫ.ਆਰ.ਬੀ.ਐਮ. (FRBM) ਐਕਟ ਦੇ ਟੀਚੇ ਕੀ ਹਨ ?
- (xii) ਗ੍ਰੀਨ ਫੀਲਡ ਐਫ.ਡੀ.ਆਈ. ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xiii) ਰੁਪਏ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (xiv) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (xv) ਸੁਧਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-I

- II. (ੳ) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ।
(ਅ) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।
- III. ਪ੍ਰਤੀਸਪਰਧਾ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹੈ ? ਉਦਾਰੀਕ੍ਰਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਯੂਨਿਟ-II

- IV. (ੳ) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
(ਅ) 1991 ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- V. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਪਿਛੜੇਪਨ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨਤੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-III

- VI. ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਵਧੀ ਦੇ ਖਾਸ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਰਾਜਕੋਸ਼ੀ ਘਾਟੇ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
- VII. ਘਾਟੇ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਜਟ ਸੈਨੈਜਮੈਂਟ ਐਕਟ, 2003 ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਯੂਨਿਟ-IV

- VIII. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਡੀ.ਆਈ. (ਸਿੱਧੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼) ਰੁਝਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਫ.ਡੀ.ਆਈ. ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
- IX. ਭਾਰਤੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ (ਹਾਲੀਆ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿੱਚ) ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਪਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।